

รูปแบบการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์*

EDUCATIONAL MANAGEMENT MODEL OF A BUDDHIST

SUNDAY CENTER

พระวัชร เทวสิรินาโค

Phra Watchara Tewasirinako

พระครูพรหมเขตคนารักษ์

Phrakruphromkhetkanarak

จรวยพร เหมรังษี

Jaruayporn Hemrangsee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: watchara_2536@hotmail.com

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษา ถือเป็นหลักสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษา โดยอาศัยทักษะกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม และผู้สอนกับสิ่งแวดล้อม หากเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันแล้ว ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลของผู้เรียน โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผน การจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผล และการประเมินผลการเรียนรู้ ผู้เขียนได้ศึกษาจากการเรียนการสอนของพระภิกษุสงฆ์ในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่ง การจัดการศึกษานั้นถือเป็นหลักการที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษา โดยอาศัยทักษะกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กัน กระบวนการสร้างความสัมพันธ์นั้นมีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1) ระหว่างผู้สอน/ผู้เรียน 2) ผู้เรียน/ผู้เรียน 3) ผู้เรียน/สิ่งแวดล้อม 4) ผู้สอน/สิ่งแวดล้อม ซึ่งหากเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีทั้ง 4 ประการแล้วนั้น ย่อมทำให้สัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ที่ดี มีประสิทธิภาพในตัวของผู้เรียน อีกทั้ง ผู้สอนซึ่งเป็นพระภิกษุสงฆ์นั้นก็ย่อมสามารถสอนหลักธรรม หรือ เนื้อหาของการสอนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ หลังจากที่มีการเรียนการสอนแล้วเพื่อพัฒนาและปรับปรุง ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ถือว่าเป็นองค์การที่ได้รับความร่วมมือจากพลังบรร (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา โดยมีพระสงฆ์ และจิตอาสาที่ได้ให้ความร่วมมือมาช่วยสอน มอบความรู้และความเข้าใจแก่เยาวชน

*

Received 22 November 2020; Revised 17 December 2020; Accepted 22 December 2020

จึงต้องมีการจัดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ประกอบกับการวางแผนการเรียนรู้ และมีการวัดผลและประเมินผลของเยาวชน อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คำสำคัญ: รูปแบบ, การจัดการศึกษา, ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

Abstract

Educational management Is the key to driving education By relying on process skills that interact between teachers and learners Students to learners Learners and the Environment And teachers and the environment If there is a good interaction between each other Inevitably leads to better learning efficiency Therefore, learning management is an important part of enhancing the effectiveness and efficiency of learners. Starting from planning Course management Teaching and learning management, evaluation and evaluation of learning The authors studied from the monks' teaching and learning in the Sunday Buddhist Study Center, where education was considered as an important principle in driving education. Through relational process skills There are four aspects of the relationship building process: 1) between teachers and learners 2) learners and learners 3) learners and environment 4) teachers and environment If there are 4 good interactions Indeed, the learning is good and effective in the learner, and the teacher who is the monk is able to teach the principles or content of teaching effectively. After teaching and teaching To develop and improve In the teaching and learning of the Sunday Buddhist Study Center It is considered an organization that has received cooperation from Palang Bowon (Ban, Temple, School). It is a learning management by using the temple as an educational center with monks and volunteers who have cooperated to help teach. Give knowledge and understanding to the youth Therefore, correct learning management is required Together with a learning plan And youth evaluation and evaluation Efficiency and effectiveness

Keywords: Model, Educationnal Management, Buddhist Sunday Center

บทนำ

การจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน และเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคม ในระบอบประชาธิปไตย ทั้งยังเป็นสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ควรได้รับโอกาส เพื่อพัฒนา

ศักยภาพของคน และยกระดับความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพของประชากร พระราชบัญญัติ การศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) มาตรา 4 ได้บัญญัติความหมายของ การศึกษาว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอด ความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยที่เกื้อหนุนให้บุคคล เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งการจัดการเรียนรู้ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ทั้งยังส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬาภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้ที่เป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการ ประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งพาตนเอง มีความริเริ่มคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเนื่อง

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นองค์กรเผยแผ่พระพุทธศาสนาองค์กรหนึ่งที่ พระสงฆ์ได้จัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นแหล่งอบรมสั่งสอนให้เยาวชนให้มีความประพฤติดีงาม มีจิตสำนึกที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นแหล่งที่ให้ความรู้ความเข้าใจ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย สามารถนำไป ประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน รวมทั้งประกอบอาชีพได้ (กรมการศาสนา, 2551)

ดังนั้น วัดในพระพุทธศาสนาจึงถือเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจสถานที่ หรือสิ่งก่อสร้าง ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อใช้ในกิจการ หรือเกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนา ได้แก่ สำนักสงฆ์ วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร เจดีย์ และสตูป เป็นต้น เป็นสถานที่ซึ่งใช้ประกอบพิธีทางศาสนา เป็นที่พำนักของ พระภิกษุ และเป็นอนุสรณ์ให้ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ซึ่งพุทธศาสนิกชนนิยมไปกราบไหว้บูชา และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และแหล่งการเรียนรู้ทางศาสนาของชุมชน โดยมีพระสงฆ์เป็นตัวกลาง ในการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน สั่งสอนให้คนเป็นคนดี (ศาสนสถานทาง พระพุทธศาสนา, 2560) ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษา และสภาพแวดล้อม ของสังคมได้เปลี่ยนไปของสังคมไทยทำให้คนไทยห่างไกลออกไปจากวัดมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งในอดีตวัดถือว่าเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ถือว่าเป็นสถานที่สำหรับศึกษาเล่าเรียนและ เผยแผ่พระพุทธศาสนาตามประเพณีดั้งเดิมมาอยู่แล้ว ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี ครั้นเมื่อ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการศึกษาตามแนวตะวันตก วัดหลายแห่งทั้งในเมืองหลวงและหัวเมือง ต่างได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือยกระดับทางการ ศึกษา โดยถือเป็นศูนย์กลางของการศึกษาระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน โดยมีการจัดการศึกษา ทั้งวิชาทางพระพุทธศาสนา วิชาสามัญ และเสริมสร้างทักษะตามความถนัด เช่น นาฏศิลป์ โปงลาง เป็นต้น (กรมการศาสนา, 2562) ทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และ ยังผนวกความสามัคคีภายในสังคมได้อย่างยั่งยืน

ประวัติศาสตร์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นครั้งแรกที่ประเทศศรีลังกา โดย พันเอกเฮนรี สติล ออลคอตต์ ชาวอเมริกา (สารานุกรมเสรี, 2543) ซึ่งมีความตั้งใจจะช่วยเหลือพุทธศาสนิกชนชาวลังกาต่อสู้กับนักเผยแพร่ศาสนาคริสต์ และนโยบายศาสนาของรัฐบาลอาณานิคมของอังกฤษ โดยก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2428 การจัดตั้งครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนา 2) เพื่อต่อต้านนักเผยแพร่ที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนา ซึ่งโรงเรียนพุทธศาสนาที่จัดตั้งขึ้นมีลักษณะเป็นสถาบันอาศรม คือ คณะครูและอาจารย์ทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทน ทั้งพระสงฆ์และฆราวาส หลักสูตรที่ใช้เรียนมี 4 ระดับ คือ ระดับต้น ระดับกลาง ระดับปลายและชั้นสูง

ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในประเทศไทย เริ่มก่อตั้งครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2488 ซึ่งเป็นการส่งเสริมศีลธรรมในโรงเรียนเป็นหลัก โดยเป็นช่วงระยะเวลาช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งได้มีผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน (กรมการศาสนา, 2562) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2496 - 2500 โดยพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) ได้มีดำริว่า โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สมควรได้รับการจัดตั้งขึ้นในประเทศไทยบ้าง เพราะว่าเด็กและเยาวชนมีความสนใจในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ซึ่งจะทำให้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อไป และยังเป็นส่งเสริมในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกประการหนึ่ง อีกทั้งเป็นการให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนได้ศึกษา และรู้จักหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้ถูกต้องตามสมควรแก่วัยของตน ซึ่งพระสงฆ์และพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เสนออนุมัติต่อสภามหาวิทยาลัยเพื่อเปิดสอนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น ซึ่งได้รับอนุมัติให้เปิดการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 จึงนับได้ว่าเป็นโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เกิดขึ้นเป็นแห่งแรกของประเทศไทย หลังจากนั้นก็ได้ขยายไปตามวัดทั่วประเทศ (โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, 2545)

การมีแหล่งพัฒนาศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมของชุมชนในรูปแบบศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นี้ นับเป็นโครงการสำคัญที่ดีอย่างหนึ่งในสังคมปัจจุบัน เพราะสามารถชักนำเด็ก เยาวชนและประชาชนเข้าสู่ร่มเงาพระพุทธศาสนาเพื่อเข้ามาศึกษาอบรม บ่มนิสัย และสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา โดยมีการเชื่อมโยงการบริหารจัดการบริหารระหว่างบ้าน ชุมชน วัด และโรงเรียน ซึ่งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นโครงการสำคัญในการขับเคลื่อนศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อให้เกิดความสามัคคีร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมการศาสนา, 2562)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา สภาพของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านศีลธรรมทำให้เยาวชน มีพฤติกรรมเสื่อมลงเนื่องจากการรับเอาวัฒนธรรมบางอย่างที่ขัดกับสังคมมาใช้ กระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้กำหนดโครงการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงสภาพศีลธรรมของเด็กและเยาวชน โดยให้กรมสามัญศึกษาจัดทำแบบให้พระ สวดมนต์มาตรฐานไว้ใช้แบบเดียวกันทุกโรงเรียน และได้ให้นิมนต์พระมาเทศน์ให้นักเรียนฟัง เดือนละ 1 ครั้ง ตามความเหมาะสมของเด็กแต่ละส่วน การอบรมประจำสัปดาห์นั้นให้มีเรื่อง เกี่ยวกับศาสนาเดือนละครั้ง และในภาคเรียนหนึ่ง ๆ ให้โรงเรียนจัดทัศนศึกษาสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวกับศาสนา ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 กระทรวงวัฒนธรรมได้จัดประชุมเรื่องการแก้ปัญหา สังคมและเด็กวัยรุ่น โดยได้นิมนต์พระเลขาธิการจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เข้าร่วมประชุมด้วย และสรุปได้ว่า การแก้ปัญหาความประพฤติของเด็ก ต้องเริ่มจากผู้ใหญ่ก่อน ตราบใดที่ผู้ใหญ่ยังเป็นแบบฉบับที่ไม่ดี การแก้ปัญหาก็ทำได้ ยาก และผลจากการประชุมทำให้พระสงฆ์กลุ่มหนึ่งสนใจจะร่วมกันค้นหาสาเหตุที่เด็กและ เยาวชนไม่สนใจศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้ส่งพระนิสิตไปทดลอง สอนวิชาศีลธรรมตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการในโรงเรียนต่าง ๆ พบว่า นักเรียนส่วน หนึ่งสนใจพระพุทธรูปศาสนาแต่ครูขาดความรู้ความเข้าใจในวิชาที่สอน ทำให้ไม่มีประสิทธิภาพ และนักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2548) ประกอบกับเวลานั้นพระเถระมี โอกาสไปศึกษาดูงานทางศาสนาในต่างประเทศ ได้เห็นพระสงฆ์ในประเทศพม่าและศรีลังกาจัด สอนศีลธรรมแก่เด็กในวันอาทิตย์ จึงได้นำความคิดนี้มาดำเนินการบ้างในประเทศไทย โดยเริ่ม เปิดสอนครั้งแรกเมื่อวันอาทิตย์ ที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 (Dhamma and Life, 2550) ในระยะแรกที่จัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ยังไม่ได้รับเงินอุดหนุนจากแหล่งใด ต่อมา ในระยะหลังได้รับการอุปถัมภ์จากศูนย์กลางผู้ปกครองทั้งด้านเงินและอุปกรณ์การสอน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์จึงใช้ชื่อว่า “ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” (จันทงค์ ทองประเสริฐ, 2545)

ความสำคัญของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) เป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนา หนึ่งใน ชุมชนที่พระสงฆ์ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งบ่มเพาะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนและ ประชาชน เป็นเสมือนสถาบันพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กเยาวชนและประชาชน ซึ่งศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทเพิ่มขึ้นทุกปีเพื่อให้สอดคล้องกับบริบท ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากภาคคณะสงฆ์ ภาครัฐและ

ภาคเอกชนในพื้นที่ ได้ให้ความร่วมมือในการพัฒนา ศพอ. ให้มีคุณภาพ ทำให้ ศพอ. มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน (ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลนิมิตร, 2554)

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนของชาติ สามารถเป็นตัวจักรใหญ่ที่สำคัญในการขับเคลื่อนความเจริญก้าวหน้าของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นการพัฒนาประเทศด้วยความรู้ด้านเทคโนโลยี เกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ส่งเสริมทักษะการสื่อสารในสังคมโลกที่ตามบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป และรู้เท่าทันเทคโนโลยี ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าในการพัฒนาคน คือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้รู้จักรับผิดชอบชั่วดีรู้หน้าที่ในการเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ต่อสังคม และครอบครัว (เยาวภา เตชะคุปต์, 2542) ดังนี้

1. ศพอ. เป็นศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาของชุมชน คือเป็นแหล่งการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มีการจัดการเรียนการสอน 3 ภาค คือ 1) ภาคบังคับ วิชาพระพุทธศาสนา 2) ภาควิชาเลือก มีการสอนเสริมวิชาสามัญ เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังมีวิชาเลือกตามความถนัดของนักเรียน เช่น ดนตรีไทย โปงลาง ศิลปะ เป็นต้น 3) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

2. ศพอ. เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน โดยเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของชุมชนที่มีบทบาทในการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับทุกภาคส่วนในพื้นที่ เช่น การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรม จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมดำรงไว้ขนบธรรมเนียมประเพณีทางวัฒนธรรมที่งดงาม เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก เยาวชนและประชาชนในทุกช่วงวัยให้เป็นคุณธรรม มีปัญญาและมีความสุข และมีความสมานฉันท์สามัคคีภายในชุมชน

3. ศพอ. เป็นศูนย์พัฒนาอาชีพของชุมชน เปิดบริหารเป็นศูนย์ฝึกอาชีพ ใช้เป็นที่ฝึกอบรมอาชีพแก่เด็ก เยาวชน ผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนที่ต้องการพัฒนาอาชีพ เช่นงานบริการ งานฝึกฝีมือต่าง ๆ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ ให้ทุกคนในชุมชนที่งานทำอย่างทั่วถึง ยกกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น และช่วยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ดีขึ้น

4. ศพอ. เป็นศูนย์ต้นแบบแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน คนในชุมชน ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนคุณธรรมอย่างเต็มที่ มีภาคีเครือข่ายในการดำเนินงาน “บวร” ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ที่เข้มแข็ง เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนและการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน และทุกครัวเรือน โดยจัดกิจกรรมในมิติต่าง ๆ ที่สามารถเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่นได้ศึกษา เพื่อนำไปพัฒนาชุมชนตนเองให้เป็นชุมชนคุณธรรม เป็นการขยายผลสู่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

การจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

การจัดการศึกษาเนื่องจากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นงานของการอุทิศเพื่อพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะภาคคณะสงฆ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง คณะสงฆ์ได้มีความเมตตาให้จัดศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้มีการอบรมแก่เยาวชน และประชาชน ที่เข้าวัดศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติ ในชีวิตประจำวัน ดำรงตนในสังคมด้วยความสงบสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2546) ภาคคณะสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญที่จะเป็นปัจจัยหนึ่งในความสำเร็จของ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ประสบความสำเร็จเพราะมีการบริหารจัดการในรูปแบบศูนย์हन ศูนย์ภาค และศูนย์จังหวัด โดยทำหน้าที่เป็นประธาน ให้คำปรึกษา ส่งเสริม สนับสนุนและแก้ไขปัญหาอุปสรรค ของการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตรับผิดชอบให้สามารถ ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมการศาสนา, 2562)

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

การจัดการ (Management) จะเน้นการปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบายหรือแบบ แผนที่วางไว้ นิยมใช้ในการจัดการธุรกิจ ส่วนคำว่าผู้จัดการ จะหมายถึงบุคคลในองค์กรซึ่งทำ หน้าที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมในการบริหารทรัพยากรและกิจการงานอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์กร (ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, 2545)

การบริหารจัดการ มีลักษณะวิธีการดำเนินงานเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการ บริหารงานองค์กรซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิด หรือการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล และมีจุดมุ่งหมายคือ การพัฒนาองค์กรให้ดีขึ้น เจริญก้าวหน้าและมั่นคง ขึ้น (วิรัช วิรัชนิการวรรณ, 2548)

การบริหารจัดการศึกษา คือ การบริหารการศึกษา หมายถึง การพยายามที่จะ ดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องของการศึกษาได้แก่ โรงเรียน หลักสูตร ครู นักเรียน วัสดุ อุปกรณ์ ตำราเรียนและอาคารสถานที่ เป็นต้น ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือกล่าวอีกนัย คือความ พยายามที่จะจัดดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการศึกษา โดยให้ผลผลิตคือผู้เรียนที่มีคุณภาพ ในที่สุด (เยาวภา เดชะคุปต์, 2542)

2. การกึ่งในการจัดการศึกษา

การกึ่งในการจัดการศึกษาหรือการบริหารการศึกษา โดยจำแนกออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

2.1 การบริหารงานวิชาการ เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ การทำแผนการสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การประเมินการวัดผล และการนิเทศการสอน เป็นต้น การบริหาร

การศึกษาเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คนจะมีคุณภาพคือมีความรู้ ความสามารถความคิด และความเป็นคนดี จะต้องมีการเรียนการสอนหรือจะต้องมีการบริหารงานวิชาการนั่นเอง การบริหารงานวิชาการจึงถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารการศึกษาหรือการจัดการศึกษา ในส่วนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นได้เปิดการเรียนการสอนในส่วนของวิชาพระพุทธศาสนา วิชาคณิตศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษ ศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ

2.2 การบริหารงานธุรการ เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับการเงิน วัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ งานสารบรรณ งานรักษาพยาบาล และงานบริการต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งงานเหล่านี้เป็นงานที่สนับสนุนงานวิชาการเป็นอย่างมาก เช่น งานวิชาการจะประสบความสำเร็จได้ต้องมีอาคารสถานที่ มีห้องเรียน มีห้องปฏิบัติการ มีโต๊ะเก้าอี้ มีสื่อการสอนต่าง ๆ มีการบริการให้ความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นบทบาทของการบริหารงานธุรการนั่นเอง การบริหารงานธุรการจึงมีส่วนช่วยให้การพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้อย่างมาก ในส่วนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้น ได้มีการบริหารงานธุรการคืออาคารเรียนอาศัยการใช้อาคารพื้นที่ของวัด มีโต๊ะเก้าอี้ ส่วนวัสดุอุปกรณ์อาจได้รับการสนับสนุนจากคณะผู้ปกครองและผู้มีจิตศรัทธาร่วมด้วย

2.3 การบริหารงานบุคคล เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับบุคคล เริ่มตั้งแต่การสรรหาบุคคลมาทำงานหรือมาเป็นครู การจัดบุคคลเข้าทำงาน การบำรุงรักษาและการสร้างเสริมกำลังใจในการทำงาน การพัฒนาบุคคล และการจัดการบุคคลให้พ้นจากงาน เป็นต้น การบริหารงานบุคคลเป็นงานที่ส่วนในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพอย่างมากเช่นกัน เพราะในการจัดสรรบุคคลมาทำงาน ถ้าสรรหาบุคคลที่เป็นคนดีคนเก่งมาเป็นครู จัดครูเข้าสอนตามความสามารถและความถนัดของเขา และมีการพัฒนาครูให้เก่งให้เป็นคนดียิ่งขึ้นไป ย่อมจะสอนให้นักเรียนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นด้วย ถือว่ามีส่วนร่วมในการพัฒนาคนให้ดีขึ้นคุณภาพนั่นเอง ส่วนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้น ได้มีการดำเนินการบริหารงานบุคคลที่เข้ามาทำหน้าที่ครูผู้สอน เติบโตอาศัยการเป็นครูจิตอาสาทั้งพระสงฆ์และฆราวาสซึ่งมีความสามารถตามความถนัดของครู โดยมาทำหน้าที่อย่างสมัครใจเต็มใจในการที่จะมอบความรู้ให้แก่เด็กและเยาวชน

2.4 การบริหารกิจการนักเรียน เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่นการปฐมนิเทศนักเรียน การปกครองนักเรียน การจัดบริการแนะแนว การบริการเกี่ยวกับสุขภาพนักเรียน การจัดกิจกรรมและการบริการต่าง ๆ เป็นต้น การบริหารกิจการนักเรียนถือว่าเป็นการพัฒนาบุคคลให้เป็นคนดีคนเก่งได้อย่างมากเช่นกัน เช่น การปกครองให้เด็กมีระเบียบวินัย การจัดกิจกรรมทางศาสนา ศูนย์พุทธศาสนาวันอาทิตย์เองก็มีการบริหารกิจการนักเรียน เช่น กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมการแข่งขันโปงลาง นาฏศิลป์ เป็นต้น

2.5 การบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นการบริหารงานที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน เช่นการสอนให้นักเรียนนำความรู้ที่เรียนไปใช้ที่บ้านที่ชุมชน และเผยแพร่แก่คนรอบข้างในชุมชนด้วย การช่วยแก้ปัญหาในชุมชน การให้นักเรียนเข้าไปเรียนหรือฝึกงานในชุมชน รวมถึงการเชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่าง ๆ ในชุมชนมาให้ความรู้แก่เด็กนักเรียน เป็นต้น การบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนนี้ จะช่วยพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพได้เช่นกัน เพราะการให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ที่บ้านและชุมชน จะมีคุณภาพดีกว่าการเรียนเพื่อรู้อย่างเดียว การเชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่าง ๆ ในชุมชนมาให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนหรือการให้นักเรียนเข้าไปเรียนหรือฝึกงานในชุมชน ย่อมจะทำให้นักเรียนมีความรู้และประสบการณ์กว้างขวางด้วยเช่นกัน ในส่วนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้น ถือว่าเป็นการสานสัมพันธ์ระหว่างวัด บ้าน โรงเรียน (บวร) ทำให้ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนจึงมีความสัมพันธ์จิตใจใกล้กัน ร่วมด้วยพัฒนาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ (โรงเรียนวัดสุพรรณพนมทอง, 2558)

หลักการบริหารจัดการของฟาโยล มาปรับปรุงประยุกต์ใช้กับการบริหารการศึกษา ในที่สุดก็ได้คำตอบ คือ POSDCORB ซึ่งหมายถึงกระบวนการบริหาร 7 ประการ (Gulick, L. & Lyndall, U., 1973) ได้แก่

1. P = Planning หมายถึง การวางแผนเป็นการกำหนดโครงการอย่างกว้าง ๆ ว่าจะทำอย่างไร เพื่ออะไร มีแนวทางการปฏิบัติอย่างไร การวางแผนจะต้องทำก่อนการลงมือปฏิบัติ
2. O = Organizing หมายถึง การจัดการองค์กร กล่าวคือ เป็นการจัดสายงานแบ่งแยกอำนาจการบริหารให้ผู้ปฏิบัติงานทราบบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน เพื่อจะได้ทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์
3. S = Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงานด้านบุคคลอันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน
4. D = Directing หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการบอกทิศทางการทำงานเสนอแนะวิธีการทำงาน หลังจากที่ได้วิเคราะห์อย่างรอบคอบแล้วว่า ควรทำอะไรบ้าง อย่างไร ไปในทิศทางใด
5. Co = Coordinating หมายถึง การประสานงาน อันได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยและบุคคลในตำแหน่งต่าง ๆ ให้สามารถทำงานร่วมกันได้ซึ่งจะต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การสื่อสาร การกำหนดระเบียบแบบแผนในการทำงาน เป็นต้น
6. R = Reporting หมายถึง การรายงาน การทำงานทุกอย่างจะมีการรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนเองขึ้นว่าตนเองได้ดำเนินการทำอะไรบ้าง อย่างไร ได้ผลประการใด

7. B = Budgeting หมายถึง การจัดการงบประมาณค่าใช้จ่ายให้ถูกต้องเหมาะสมกับกิจกรรม

สรุป

การจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นกระบวนการพัฒนาความรู้ความสามารถของเด็กและเยาวชน ให้มีความเก่งกล้า มีคุณธรรมจริยธรรม โดยอาศัยวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มีพระสงฆ์และฆราวาสเป็นครูผู้สอนจิตอาสา ทำให้การจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการเป็นแบบอย่างของสังคม ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้มีการจัดการศึกษาที่แตกต่างกันไป ตามบริบทของสังคมในแต่ละพื้นที่ ทั้งยังมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยเพิ่มทักษะการเรียนรู้แก่เด็กและเยาวชนที่ยึดโยงเอาวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ทำให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและข้อเสนอแนะควรมีการประเมินผลการจัดการศึกษาหลังจากการจัดการศึกษาแล้ว มีการวัดและประเมินผลที่มีคุณภาพ และติดตามผลการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน รวมทั้งการจัดปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2551). คู่มือการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปีงบประมาณ 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2562). ประวัติศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. เรียกใช้เมื่อ 16 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.dra.go.th/site.2560/about.Thai-29-287-0-0.0.html>
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2545). โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เยาวภา เดชะคุปต์. (2542). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: แม็ค.
- โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. (2545). Buddhist Sunday School. เรียกใช้เมื่อ 19 ตุลาคม 2563 จาก http://sunday2.mcu.ac.th/?page_id=7
- โรงเรียนวัดสุพรรณพนมทอง. (2558). การจัดการศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 24 ตุลาคม 2563 จาก <https://sites.google.com/site/watsupanschool/naeana-rongreiyin/khxmud-phun-than/pharkic-kar-cadkar-suksa>
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2548). การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์การตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

- ศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา. (2560). sawadee. เรียกใช้เมื่อ 27 ตุลาคม 2563 จาก <https://sites.google.com/site/phanuwat0369/sasna-phuthth/4-sasn-sthan>
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. (2545). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: Diamond in Business World.
- ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมณฑลนิมิตร. (2554). โครงการส่งเสริมการเรียนรู้การสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2563 จาก <https://sites.google.com/site/watmknm/home/teach-sunday-buddha>
- สารานุกรมเสรี. (2543). เฮนรี สตีล ออลคอตต์. เรียกใช้เมื่อ 14 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=vinitisiri&month=03-2012&date=07&group=27&gblog=160>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการศึกษา.
- Dhamma and Life. (2550). โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สังคมที่มีแต่ให้. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2563 จาก <https://mgronline.com/dhamma/detail /9500000004807>
- Gulick, L. & Lyndall, U. (1973). Paper on the Scicnce of Administation. New York: Institute of Puplic Administation Columbia University.